

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 29 (2023)
ISSN 2028-2677, s. 121-140
DOI: 10.37055/sbn/173489

Institut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 29 (2023)
ISSN 2028-2677, pp. 121-140
DOI: 10.37055/sbn/173489

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

ZAGROŻENIA HYBRYDOWE - WNIOSKI DLA SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

HYBRID THREATS - CONCLUSIONS FOR THE POLISH ARMED FORCES

Mateusz Chudoba

ORCID: 0009-0006-9910-6842
1. Warszawska Brygada Pancerna

Abstrakt. Celem artykułu jest przedstawienie zarysu genezy, definicji i koncepcji wojny hybrydowej w krajach członkowskich NATO, działań hybrydowych w rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji oraz wpływu zagrożeń hybrydowych na Siły Zbrojne RP. Zrealizowanie powyższego ma umożliwić rozwiązanie problemu badawczego w formie pytania: Jakie wyzwania związane z zagrożeniami hybrydowymi, których głównym źródłem jest ekspansjonistyczna polityka Federacji Rosyjskiej oraz kryzys na granicy polsko-białoruskiej, czekają przed Siłami Zbrojnymi RP. Metodami badawczymi zastosowanymi w pracy są: obserwacja, badanie dokumentów, analiza oraz synteza. Konflikt we wschodniej Ukrainie rozpoczęty w 2014 roku oraz wybuch regularnej wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 roku, potwierdzają chęć dążenia do rewizji porządku międzynarodowego w Europie Środkowo-Wschodniej oraz odzyskania wpływów w tym rejonie przez Rosję. Z tego względu należy się spodziewać, że będzie wykorzystywane całe dostępne instrumentarium środków (zarówno militarnych jak i niemilitarnych) do osiągnięcia wyżej wymienionych celów przez Federację Rosyjską. W drugiej części artykułu przeanalizowano główne założenia koncepcji wojen buntowniczych, poglądy I. Kapitańca, W. Slipczenki, J. Gorbaczowa, W. Gierasimowa oraz koncepcję wojny nowej generacji autorstwa S. Bogdanowa oraz S. Czekanowa, które stanowią teoretyczną podstawę do wykorzystywania ww. środków do realizacji swoich założeń strategicznych. Dlatego, Siły Zbrojne RP muszą być gotowe przeciwdziałać wszelkim zagrożeniom związanym z tak ekspansywną polityką kraju ościennego, mając na uwadze, że metody hybrydowe są wykorzystywane do zacierania granic między wojną a pokojem, zasiania wątpliwości w umysłach docelowych populacji, a ich celem jest destabilizacja i osłabienie społeczeństw. Przygotowanie Sił Zbrojnych RP do przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym wymaga zdefiniowania wyzwań oraz wniosków dotyczących ich możliwości reagowania w środowisku rzeczywistym oraz informacyjnym.

Słowa kluczowe: zagrożenia hybrydowe, bezpieczeństwo, geopolityka, Siły Zbrojne RP, Federacja Rosyjska

Abstract. The aim of the article is to present an outline of the genesis, definition and concept of hybrid warfare in NATO member countries, hybrid activities in the Russian concept of new generation warfare and the impact of hybrid threats on the Polish Armed Forces. The implementation of the above is intended to enable the solution of a research problem in the form of a question: What challenges related to hybrid threats, the main source of which is the expansionist policy of the Russian Federation and the crisis on the Polish-Belarusian border, await the Polish Armed Forces?. The research methods used in the work are observation, document examination, analysis and synthesis. The conflict in eastern Ukraine that started in 2014 and the outbreak of a regular Russian-Ukrainian war in 2022 confirm Russia's willingness to strive to revise the international order in Central and Eastern Europe and regain influence in this region. For this reason, it is expected that all available instruments (both military and non-military) will be used to achieve the above-mentioned goals by the Russian Federation. The second part of the article analyzed the main assumptions of the concept of rebellious wars, the views of I. Kapitaniec, V. Slipchenko, J. Gorbachev, V. Gerasimov and the concept of a new generation war by S. Bogdanov and S. Czekanov, which constitute the theoretical basis for the use of the above-mentioned resources to implement its strategic assumptions. Therefore, the Polish Armed Forces must be ready to counteract any threats related to such an expansionary policy of a neighbouring country, bearing in mind that hybrid methods are used to blur the boundaries between war and peace, sow doubts in the minds of target populations, and their aim is to destabilize and weaken societies. Preparing the Polish Armed Forces to counteract hybrid threats requires defining challenges and conclusions regarding their ability to respond in the real and information environment.

Keywords: hybrid threats, security, geopolitics, Polish Armed Forces, Russian Federation

Wprowadzenie

Charakterystyczną cechą wojen XXI wieku jest łączenie konwencjonalnych sposobów prowadzenia działań z metodami znajdującymi się poza instrumentarium klasycznie rozumianego konfliktu zbrojnego, w którym uczestniczą zarówno podmioty państwowe, jak i niepaństwowe (Grochocka 2017, s. 170). Obecnie, w kręgach naukowych i politycznych, które zajmują się opisywaniem złożoności współczesnych konfliktów, dominują pojęcia: *hybrydowość*, *niekonwencjonalność*, *asymetryczność*, *Doktryna Gierasimowa*, *wojna nowej generacji*, *wojna hybrydowa* oraz *wojna kontrolowanego chaosu*. Pojęcia te weszły do powszechnego użycia po wybuchu konfliktu we wschodniej Ukrainie w 2014 roku, które w Polsce zostało spotęgowane szczególnie po rozpoczęciu kryzysu granicznego z Białorusią w 2021 roku. Chociaż powyższe określenia podświadomie kojarzą się społeczności międzynarodowej z polityką Federacji Rosyjskiej, to należy podkreślić, że ani termin wojna hybrydowa nie jest rosyjskim konceptem, ani konflikt we wschodniej Ukrainie w 2014 roku nie jest pierwszym starciem, w którym zostały wykorzystane jej metody. Jako przykład można przytoczyć wojnę rosyjsko-gruzińską trwająca od 7 do 12 sierpnia 2008 roku. Aktualnie wiadomo, że rozpoczęcie działań zostało poprzedzone specjalnymi, wielomiesięcznymi oraz dobrze zakamuflowanymi przygotowaniem, które miały na celu stworzenie odpowiedniej propagandy oraz dezintegrowanie systemu polityczno-wojskowego przeciwnika. Co więcej, wojna ta nie została oficjalnie wypowiedziana oraz nie zostały zerwały stosunki dyplomatyczne. Mając na uwadze powyższe, problem badawczym jest pytanie: Jakie wyzwania związane

z zagrożeniami hybrydowymi, których głównym źródłem jest ekspansjonistyczna polityka Federacji Rosyjskiej oraz kryzys na granicy polsko-białoruskiej, czekają przed Siłami Zbrojnymi RP?

Weryfikacja literatury

Termin *wojna hybrydowa*, będąc pojęciem obcym w rosyjskiej teorii wojskowości, rozwijany był głównie w krajach anglosaskich od lat 90. XX wieku. Autorem pierwszego użycia tego wyrażenia, zgodnie z obecnym stanem wiedzy (Jacobs, Kitzen 2021), jest Thomas R. Mockaitis w swojej publikacji *British Counterinsurgency in the Post-imperial Era* z 1995 roku w rozdziale zatytułowanym: *A hybrid war: the Indonesian Confrontation* (Mockaitis 1995, s. 14-39). W kolejnych latach środowisko naukowe używało terminu *wojna hybrydowa* w celu opisywania różnorodnych operacji wojskowych, chociaż opisy te nie były do siebie podobne (Carayannis 2003; Dupont, 2003). Tarik Solmaz argumentuje, że używali powyższego wyrażenia, aby wskazać sposób prowadzenia wojny, którego nie można zaklasyfikować jako ani czysto konwencjonalny, ani nieregularny. W rzeczywistości, teoretyczne i praktyczne implikacje wspomnianych autorów na temat *wojny hybrydowej* były raczej ograniczone (Solmaz 2022).

Major William Nemeth w swojej pracy *Future war and Chechnya: A case for hybrid warfare* z 2002 roku przedstawił wojnę hybrydową jako specyficzny dla społeczeństwa sposób prowadzenia wojny, który łączył nieregularną i regularną taktykę z nowoczesnymi środkami informacyjnymi (Nemeth 2002). Nie wykraczał on jednak w przedmiocie badań poza przypadek wojen czeczeńskich, chociaż zostało później wykazane, że niektóre elementy tych starć mogły mieć wpływ na współczesne postrzeganie działań wojennych przez Rosjan (Racz 2015, s. 30). Co więcej, przewidywał na przykładzie wojen w Czeczenii, że wojny hybrydowe będą stanowić jeden z głównych problemów świata zachodniego w XXI wieku (Piotrowski 2015, s. 11).

Teorie Nemeth'a były dalej rozwijane przez pułkownika Johna McCuen'a w jego autorskiej publikacji *Hybrid Wars* z 2008 roku. Analizując wojny w Wietnamie, Afganistanie, Iraku oraz Libanie doszedł do wniosku, że współczesne konflikty rozgrywają się na trzech zasadniczych frontach:

- konwencjonalnym – należy mierzyć się z zagrożeniami symetrycznymi i asymetrycznymi;
- miejscowej populacji strefy konfliktu – konieczność przekonania, wrogo nastawionej, lokalnej społeczności do swoich racji;
- populacji własnej ojczyzny i społeczeństwa międzynarodowego – ich poparcie jest kluczowe, szczególnie dla przedłużających się konfliktów (McCuen 2008, s. 107).

Porażka na jakimkolwiek z ww. frontów może skutkować niepowodzeniem całej operacji. W definicji McCuen'a: „konflikty hybrydowe są zatem wojnami o pełnym spektrum, zarówno w wymiarze fizycznym, jak i koncepcyjnym: początkowo jest to walka z uzbrojonym wrogiem, która dalej przeistacza się w szerszej rozumianą walkę o: kontrolę i wsparcie rdzennej ludności strefy walki, wsparcie populacji narodu interweniującego oraz społeczności międzynarodowej... Aby zabezpieczyć i ustabilizować rdzenną ludność, siły interweniujące muszą natychmiast odbudować lub przywrócić bezpieczeństwo, podstawowe usługi, samorząd lokalny, siły samoobrony i podstawowe elementy gospodarki” (Ibidem s. 108).

Kolejnym naukowcem, który szeroko rozpowszechniał i badał koncepcję wojny hybrydowej był podpułkownik Frank Hoffman. Razem z generałem Jamesem Mattisem opublikowali artykuł *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars* w listopadzie 2005 roku, w którym argumentowali, że w przyszłości zagrożeniem będzie połączenie różnych sposobów prowadzenia wojny i nazywali tę syntezę „wojną hybrydową” lub „the Four Block War”. Pojęcie to jednak nie zostało w pełni rozwinięte w publikacji, a autorzy opisali kluczowe założenia modelu wojny hybrydowej, zamiast go zdefiniować (Hoffman, Mattis 2005). W 2007 roku, w swojej autorskiej publikacji Hoffman przedstawił, tym razem już dobrze zorganizowaną i szczegółowo opisaną, definicję wojny hybrydowej. Analizując konflikty w Afganistanie, Iraku i Libanie, założenia własnej koncepcji opierał na rozwoju następujących teorii: *Fourth Generation Warfare* (Lind, Schmitt, Sutton, Wilson, 1989), *Compound Wars* (Huber, 1996), *Unrestricted Warfare* (Liang, Xianqsui, 1999) oraz na Strategii Obrony Narodowej USA z 2005 roku (Departament of Defense USA, 2005). W definicji Hoffmana: „Zagrożenia hybrydowe obejmują pełen zakres różnych sposobów prowadzenia wojny, w tym zdolności konwencjonalne, działania i formacje nieregularne, akty terrorystyczne, w tym masowa przemoc i przymus, oraz zamieszki kryminalne. Wojny hybrydowe mogą być prowadzone zarówno przez państwa, jak i różne podmioty niepaństwowe. Te multimodalne działania mogą być prowadzone przez oddzielne jednostki, a nawet przez tę samą jednostkę, ale są ogólnie kierowane i koordynowane pod względem operacyjnym i taktycznym w ramach głównego pola bitwy w celu osiągnięcia synergicznego efektu w fizycznym i psychologicznym wymiarze konfliktu. Efekty te można uzyskać na wszystkich poziomach wojny” (Hoffman 2007, s. 8). Tarik Solmaz postrzega monografię Hoffmana jako „punkt wyjścia” wielkiej debaty na temat *wojny hybrydowej* (Solmaz 2022).

Następnym w kolejności ekspertem, który przedstawił w 2009 roku bardziej szczegółową definicję, był Russel Glenn. Jego przemyślenia były następstwem analizy związanej z połączoną amerykańsko – izraelską grą wojenną dotyczącą zagrożeń hybrydowych przeprowadzoną w 2008 roku. Głównym novum tej definicji było rozważenie użycia różnego rodzaju pokojowych środków (Racz, op.

cit., s. 33). Brzmiała ona następująco: „Zagrożenie hybrydowe (2): przeciwnik, który jednocześnie i adaptacyjnie wykorzystuje kombinację (1) środków politycznych, ekonomicznych, społecznych i informacyjnych oraz (2) konwencjonalnych, nieregularnych, katastroficznych, terrorystycznych i destrukcyjnych/ kryminalnych metod wojennych. Może obejmować kombinację podmiotów państwowych i niepaństwowych” (Glenn 2009, s. 2).

Wszystkie wcześniej wymienione definicje nie zostały jednak przyjęte w całości. Williamson Murray i Peter Mansoor w 2012 roku opublikowali, pod swoją redakcją, zbiór artykułów dotyczących wojny hybrydowej, w której była ona definiowana jako: „konflikt z udziałem kombinacji konwencjonalnych sił zbrojnych i nieregularnych, który może obejmować podmioty państwowe i niepaństwowe w celu osiągnięcia określonego celu politycznego” (Mansoor, Williamson 2012, s. 321). Autorzy monografii postrzegali zagrożenia hybrydowe przez pryzmat działań bojowych (podobnych do klasycznych operacji połączonych sił), poświęcając znacznie mniej uwagi aspektom społecznym i informacyjnym. W ich opinii wojna hybrydowa była konstrukcją, która umożliwiała analizę konfliktów z udziałem regularnych i nieregularnych sił zaangażowanych w walkę symetryczną, jak i asymetryczną (Ibidem, s. 3). Co więcej, oświadczyli, że nie zmienia ona oblicza wojny, a raczej sposób w jaki podmioty się w nią angażują (Racz, op. cit., s. 34).

Polskie środowisko akademickie, na podstawie przeprowadzonych badań, skonstatowało, że istotą działań hybrydowych jest wielowymiarowe, jednoczesne oddziaływanie w obszarze militarnym, przy użyciu klasycznych i nieregularnych działań zbrojnych, w sferze informacyjnej, cybernetycznej i ekonomicznej. Głównym miejscem rozgrywania takiego konfliktu będzie umysł pojedynczego człowieka, wybranych grup społecznych bądź elit władzy, dlatego wojna nowej generacji będzie nierozzerwalnie związana z działaniami dezinformacyjnymi i psychologicznymi. Co więcej, wyzwania hybrydowe nie odnoszą się już tylko do aktorów pozapaństwowych i do stereotypu, że to przeciwnik słabszy wykorzystuje tę formę działań przeciwko silniejszemu. Doświadczenia Sił Zbrojnych RP z operacji w Iraku i Afganistanie oraz obserwacje konfliktu we wschodniej Ukrainie, wskazują, że podmioty państwowe również są zdolne do przekształcania regularnych pododdziałów w nieregularne, które dysponują klasycznymi zdolnościami i są zdolne do adaptacji do niekonwencjonalnych sposobów działania (Banasik, Parafinowicz 2012, s. 14).

W chwili obecnej Unia Europejska definiuje zagrożenia hybrydowe jako koncepcję, która: „ma na celu uchwycenie mieszanki konwencjonalnych i niekonwencjonalnych, wojskowych i niemilitarnych, jawnych i tajnych działań, które mogą być wykorzystane w skoordynowany sposób przez podmioty państwowe lub niepaństwowe do osiągnięcia określonych celów, pozostając poniżej progu oficjalnie wypowiedzianej wojny” (Komisja Europejska, 2016). Natomiast Sojusz Północnoatlantycki przedstawia je następująco: „zagrożenia hybrydowe łączą środki wojskowe i pozamilitarne, tajne

i jawne, w tym dezinformację, ataki cybernetyczne, presję ekonomiczną, rozmieszczanie nieregularnych grup zbrojnych i użycie sił regularnych. Metody hybrydowe są wykorzystywane do zacierania granic między wojną a pokojem i próbują zasiać wątpliwości w umysłach docelowych populacji. Ich celem jest destabilizacja i osłabienie społeczeństw” (Sojusz Północnoatlantycki, 2023).

Reasumując, pojęcie wojna hybrydowa w krajach członkowskich NATO używane jest do opisywania szerokiej gamy agresywnych działań o różnych cechach. Z tego względu, należy stwierdzić, że jest to termin niejednoznaczny i może być różnie postrzegany przez wielorakie podmioty sojuszu. Priorytetem powinno być zatem dążenie przez zachodnich decydentów i intelektualistów zajmujących się obronnością do wyeliminowania takiej rozbieżności oraz do precyzyjnego zdefiniowania pojęcia *wojna hybrydowa* (Solmaz, op. cit.).

W rosyjskiej myśli wojskowej, działania, które na zachodzie definiuje się w ramach wojny hybrydowej, zawierają się w koncepcji wojny nowej generacji, która jest pojęciem znacznie szerszym oraz wypracowanym w oparciu o unikatowy dorobek własnych naukowców i wojskowych. Żyjący w latach 1891-1974 pułkownik Jewgienij Messner w swoich pracach (Messner 1959; Messner 1960; Messner 1971) przedstawił koncepcję *wojen buntowniczych*, w trakcie których przeciwnikiem nie są tradycyjnie rozumiane tylko siły zbrojne a całe społeczeństwo lub naród oponenta (Kraj 2012, s. 35-39). Nie występuje wyraźna granica między czasem pokoju i wojny a z perspektywy prawa międzynarodowego stosowane są legalne oraz bezprawne sposoby walki. Działania wojenne, w które angażowane są głównie wojska nieregularne składające się z niezadowolonych członków grup społecznych, podzielił na cztery rodzaje: wojnę, półwojnę, agresywną dyplomację oraz dyplomację. Ich głównym zadaniem, według Messnera, powinno być zjednoczenie własnego społeczeństwa i przeciwnie części narodu przeciwnika na swoją stronę (pozyskanie jego duszy). Do tego celu będą wykorzystywane następujące mechanizmy:

- rozpoznanie przeciwnika poprzez wywiad polityczny, gospodarczy i wojskowy – szczególnie system finansowy i teleinformatyczny, infrastruktura energetyczna i transportowa oraz zasoby żywności, wody i surowców energetycznych;
- opracowanie planów wojny buntowniczej w zakresie ideologicznym oraz klasycznej dywersji;
- wojnę prowadzą niepowiązane ze sobą grupy społeczne i organizacje (ich członkowie przeważnie nie są świadomi swojego uczestnictwa w zaplanowanych działaniach, sądząc, że wyrażają tylko swoje niezadowolenie) – nie istnieje centralny ośrodek kierowniczy, co ma na celu spowodowanie wrażenia chaosu i braku możliwości sterowania wydarzeniami, zgodnie z *strategią oporu niekierowanego* (Tomasiewicz 2009);
- *modus operandi* koncepcji wojen buntowniczych polega na wywoływaniu i podsycaniu niezadowolenia szczególnie w dużych grupach społecznych,

doprowadzenia do konfliktu między elitami politycznymi, a w konsekwencji do kryzysów gospodarczych, zamieszek społecznych oraz docelowo do otwartych działań zbrojnych wspomaganych przez żołnierzy sił i służb specjalnych państwa agresora;

- konflikt musi przypominać kryzys wewnętrzny lub wojnę domową w państwie obrońcy – główny ciężar walk występuje na terenach zurbanizowanych, strona atakująca oficjalnie nie angażuje się w konflikt, zaangażowane siły i środki nie posiadają oznak rozpoznawczych (nie są traktowani jako członkowie sił zbrojnych), a w przypadku dużego oporu obrońcy, państwo inicjujące może się całkowicie odciąć od prowadzonych działań;
- w buncie będą wykorzystywane mniejszości narodowe i etniczne oraz ugrupowania radykalne i ekstremistyczne – również przy użyciu *strategii oporu niekierowanego*;
- konflikt może rozpocząć się wewnątrz państwa i nie będzie występowała linia rozgraniczenia między stronami (Sykulski 2015, s. 108-110).

Podsumowując, głównym celem wojny buntowniczej nie jest opanowanie terytorium z jego zasobami, a opanowanie świadomości społeczeństw, głównie poprzez długofalowe działania psychologiczne i informacyjne, takie jak: wywoływanie strachu aż do poziomu paniki, podważanie zaufania i szacunku do władz państwowych oraz kwestionowanie zdolność do obrony własnego kraju. Zdaniem Messnera: „*Wojna buntownicza to wojna wszystkich przeciw wszystkim, przy czym rodak może być wrogiem a cudzoziemiec sojusznikiem*” (Messner 2005, s. 110).

Kolejnym naukowcem, który proponował zmiany w sposobach prowadzenia nowoczesnych konfliktów zbrojnych, był Iwan Kapitaniec. Swoje poglądy opublikował w pracy *Бумба за мировой океан* wydanej w 2002 roku, w której twierdził, że mimo niezwyklego postępu naukowo-technicznego w XX wieku, rosyjskim teoretykom wojskowym nie udało się przedstawić charakteru przyszłych wojen (Kapitaniec, 2002). W jego opinii:

- „walka zbrojna na lądowych teatrach działań wojennych będzie przebiegać w nowy sposób. Klęska sił lądowych wroga w prowadzeniu jakichkolwiek operacji będzie odbywać się głównie poprzez przeprowadzanie operacyjno-taktycznych uderzeń raketowych” (Ibidem s. 53);
- wraz ze wzrostem liczby stosowanych środków walki elektronicznej (WRE) należy podejmować działania mające na celu paraliżowanie tych elementów w strukturze przeciwnika oraz ochronę wojsk własnych przed takim rodzajem operacji;
- realizacja zadań WRE będzie połączona z ogniem i manewrem w ramach operacji uderzeniowej powietrzno-kosmiczno-morskiej;
- głównym celem walki informacyjnej jest utrzymanie własnego poziomu bezpieczeństwa oraz zmniejszanie go u przeciwnika, które będzie realizowane: wraz z systemami dowodzenia, między systemami uderzeniowymi i obronnymi,

w systemie informacyjnym w przestrzeni powietrzno-kosmicznej oraz poprzez zabezpieczenie własnych systemów ofensywnych i obronnych.

Sformułowania Kapitańca były zbieżne z poglądami głoszonymi w tamtym okresie przez generała majora Władimira Slipczenke, który również uważał, że w trakcie kolejnych wojen główną rolę w ramach jego autorskiej koncepcji walki bezkontaktowej będą odgrywały systemy precyzyjnego rażenia (Boczarnikow, Lemeszew, Liutken 2013, s. 61-62). Na podstawie powyższego opisu można skonstatować, że już na przełomie XX i XXI wieku rosyjscy eksperci zidentyfikowali konieczność dostosowania sił zbrojnych do zmieniającego się środowiska przyszłych konfliktów militarnych, szczególnie związanego z rozwojem precyzyjnych środków rażenia oraz walki informacyjnej (Krzak 2018, s. 21-24).

Emerytowany pułkownik Jurij Gorbaczow, były szef służby walki elektronicznej Sztabu Generalnego FR, w swoim artykule z 2013 roku podkreślał, że szybki rozwój technologii oraz informatyzacja społeczeństwa, w tym sił zbrojnych, znacząco zmieniły charakter działań wojennych. W jego opinii żaden rodzaj walki nie osiągnie powodzenia bez zdobycia przewagi w cyberprzestrzeni, w której możliwe jest:

- wpływanie na skuteczność i powodzenie działań bojowych w innych sferach;
- działanie przed rozpoczęciem bezpośrednich działań wojennych w innych obszarach;
- zachęcanie do rozpoczęcia, kontynuowania, zaprzestania działań wojennych lub porzucenia zamierzeń przez przeciwnika;
- osiągnięcie i utrzymanie przewagi informacyjnej nad wrogiem – zmniejszenie jego skuteczność, zwiększenie strat oraz doprowadzenie do pomyślnego zakończenia operacji;
- stwarzanie sprzyjających warunków do realizacji celów zarówno militarnych, jak i politycznych państwa, wywierając wpływ poznawczy na kadre Sił Zbrojnych oraz personel decyzyjny państwa (Gorbaczow 2013).

Poglądy te potwierdzał również Dmitrij Rogozin konstatując, że bez wykorzystywania działań w cyberprzestrzeni, w tym robotyki, wywiadu czy automatyzacji dowodzenia nie będzie możliwe prowadzenie walki zbrojnej. Wykorzystywanie sfery informacyjnej w czasie konfliktu proponowali również W. Potiechin oraz J. Gromyka w autorskiej teorii *консциентальных войн*. Koncepcja ta jest kombinacją działań psychologicznych, cywilizacyjnych i informacyjnych mających na celu doprowadzenie do ubezwłasnowolnienia całych narodów i podporządkowania się żądaniom agresora (Krzak. op. cit., s. 24).

Na początku 2013 roku Szef Sztabu Generalnego Federacji Rosyjskiej Walerij Gierasimow, w trakcie konferencji naukowej w Akademii Nauk Wojskowych w Moskwie, zaprezentował swoje poglądy dotyczące teorii przyszłych wojen. W jego opinii w XXI wieku występuje tendencja zacierania się wyraźnej granicy między czasem pokoju i wojny – formalnie nie wypowiada się wojny,

a konflikty toczą się według schematów, do których państwa nie są przyzwyczajone. Również podstawowe teorie wojny uległy zmianie, szczególnie wzrosła w znaczeniu rola metod pozamilitarnych w osiągnięciu celów politycznych i militarnych. W odpowiedzi na postawione przez siebie pytanie: „czym jest współczesna wojna, na co powinna być przygotowana armia, w co powinna być uzbrojona?” (Gieriasimow 2013), Gieriasimow w swoim artykule przedstawia następujące obserwacje:

- zauważalny jest wzrost znaczenia mobilnych formacji wojsk, składających się z różnych rodzajów wojsk i służb w jednej przestrzeni wywiadowczo-informacyjnej;
- z powodu zwiększającej się dynamiki i aktywności działań znikają pauzy taktyczne i operacyjne, które przeciwnik może wykorzystać do przejęcia inicjatywy;
- głównym sposobem na osiągnięcie celów operacyjnych jest bezkontaktowe oddziaływanie na przeciwnika – starcia frontalne dużych zgrupowań odchodzą w przeszłość;
- nowe technologie informacyjne mają bardzo duży wpływ na sprawność pętli decyzyjnej systemów dowodzenia;
- na przeciwnika można oddziaływać na całym jego terytorium poprzez użycie broni precyzyjnego rażenia – zaciera się podział między działaniami ofensywnymi i zaczepnymi, między poziomem strategicznym, operacyjnym i taktycznym;
- działania asymetryczne prowadzone przez siły specjalne bądź opozycję wewnętrzną stają się powszechnym środkiem do neutralizowania przewagi przeciwnika oraz dają możliwość utworzenia frontu na całym jego terytorium – również poprzez oddziaływania informacyjne;
- robotyzacja pola walki oraz dalszy rozwój sztucznej inteligencji mogą doprowadzić do powstania w pełni zrobotyzowanych, samodzielnych jednostek do prowadzenia działań bojowych;
- w konflikcie szczególną uwagę należy zwracać na powszechne stosowanie wszelkich dostępnych środków politycznych, gospodarczych, informacyjnych, humanitarnych oraz realizowanych przez ludność przeciwnika w ramach protestów;
- wykorzystywanie doświadczeń z walki partyzanckiej z okresu II Wojny Światowej oraz z przeciwdziałania siłom nieregularnym z konfliktu w Afganistanie i na Kaukazie (Ibidem).

W swoim artykule Gieriasimow podkreślał bardzo duże znaczenie nauk wojskowych w przewidywaniu i ocenie zagrożeń militarnych dla Federacji Rosyjskiej i opracowywaniu na tej podstawie propozycji usprawniania polityki państwa w obszarze obronności. Niemniej jednak, w tym miejscu autor chce zwrócić uwagę na przytaczane na początku artykułu pojęcie *Doktryny Gieriasimowa*, które obecnie wykorzystywane jest w przestrzeni publicznej do opisywania prowadzonych przez Rosję działań wojennych. W opinii Michała Kofmana: „Prawdę mówiąc, w jego

przemówieniu trudno doszukać się jakichkolwiek odstępstw od głównych nurtów rosyjskiej myśli wojskowej, jakich można doszukać się u innych autorów... Jednak sugestia, że rosyjski Szef Sztabu Generalnego przedstawia w swoich artykułach plany operacyjne lub wykorzystuje je do przekazywania swoich poglądów doktrynalnych innym generałom za granicą, jest po prostu niedorzeczna” (Koffman 2018). Jacek Meissner z kolei *Doktrynę Gieriasimowa* określał jako rodzaj operacji informacyjnej, aniżeli cudowną broń, wobec której przeciwnicy są bezsilni (Meissner 2022, s.135). Zdaniem Autora, wypowiedź Szefa Sztabu Generalnego FR powinna być rozpatrywana jako zbiór własnych obserwacji wysoko postawionego decydenta wojskowego, aniżeli kompletna koncepcja bądź doktryna prowadzenia działań politycznych i wojennych przez Rosję. Andrzej Krzak konstatuje, że: „*wystąpienie oraz artykuł gen. Walerija Gierasimowa z początku 2013 r. stanowi jednocześnie zarys i systematyzację poglądów rosyjskich decydentów politycznych i wojskowych zarówno na zmiany zachodzące w stosunkach międzynarodowych, jak i na przyszłe konflikty i wojny*” (Krzak op. cit., s. 25).

Generał Siergiej Bogdanow oraz pułkownik Siergiej Czekanow również prowadzili rozważania nad koncepcją wojny nowej generacji oraz nad zmieniającymi się trendami w prowadzeniu działań wojennych XXI wieku. Podkreślali szczególnie wzrost znaczenia sfery informacyjnej oraz powietrzno-kosmicznej możliwy dzięki rozwijaniu sztucznej inteligencji, nanotechnologii oraz nowoczesnych systemów dowodzenia. Biorąc pod uwagę obserwacje Gieriasimowa zaproponowali w 2013 roku autorską koncepcję wojny nowej generacji, która obejmuje następujące fazy:

- 1) działania asymetryczne;
- 2) dezinformację przywództwa polityczno-wojskowego poprzez kombinowane działania służb specjalnych;
- 3) dezintegrowanie systemu polityczno-wojskowego poprzez korupcje bądź zastraszanie elit;
- 4) stosowanie na każdym szczeblu narzędzi walki psychologicznej, informacyjnej działalności wyrotowej lub dywersyjnej;
- 5) ustanawianie strefy zakazu lotów nad terytorium zaatakowanego państwa, blokada węzłów komunikacyjnych, wykorzystanie prywatnych firm wojskowych oraz przeciwników ustroju społecznego do osiągnięcia zamierzonych celów agresora;
- 6) rozpoczęcie konwencjonalnych działań wojennych poprzedzonych odpowiednim przygotowaniem pola walki poprzez oddziaływanie radioelektryczne, psychologiczne, wywiadowcze oraz sił specjalnych;
- 7) intensyfikację działań zbrojnych wspierana elementami wojny informacyjnej;
- 8) w rezultacie końcowych operacji lądowych – zajęcie newralgicznych obiektów i punktów oporu, oczyszczenie i utrzymanie zajętego obszaru (Ibidem s. 27).

Powyższa koncepcja całościowo rozpatruje hipotetyczny przebieg konfliktu zbrojnego od wymiaru taktycznego aż do strategicznego oraz stanowi ona

usystematyzowaną odpowiedź na analizy teoretyków państw NATO przytoczone w niniejszym opracowaniu.

Reasumując, przytoczone w tej części artykułu przykłady opracowań koncepcji wojny nowej generacji przez rosyjskie środowiska naukowe wyraźnie definiują zagrożenia, w przeciwdziałanie którym będzie musiał angażować się potencjalny przeciwnik Federacji Rosyjskiej. Ze względu na swoje położenie oraz aktualną sytuację geopolityczną w regionie, Polskie Siły Zbrojne są jednym z prawdopodobnych ww. oponentów, dlatego należy z wielką uwagą śledzić dalszy rozwój potencjału militarnego Rosji oraz jej doktryn i koncepcji wojennych, szczególnie po wyciągnięciu wniosków z działań hybrydowych na granicy polsko-białoruskiej oraz z obecnej wojny z Ukrainą. Niemniej jednak, nie powinno się przyzwyczajać do sztywnych ram, w obrębie których będą działać Rosyjskie Siły Zbrojne, ponieważ jak pisał radziecki teoretyk wojskowości Aleksander Swieczin: „Sytuacja wojenna... jest niezwykle trudna do przewidzenia. Dla każdej wojny konieczne jest opracowanie specjalnej linii strategicznego zachowania; każda wojna stanowi szczególny przypadek, który wymaga ustalenia własnej, szczególnej logiki, a nie stosowania jakiegokolwiek szablonu” (Gieriasimow, op. cit.). Z tego względu, należy być przygotowanym również na nieszablonowe postępowanie wojsk FR.

Metodyka badań

Na podstawie aktualnej sytuacji problemowej w procesie badawczym zastosowane zostały teoretyczne metody badawcze. W pierwszej kolejności zastosowano metodę badania dokumentów mającą na celu określenie podstaw potrzebnych do zidentyfikowania faktów naukowych oraz zbierania, selekcji, opisu i naukowej interpretacji danych pozyskanych z każdego dokumentu. Następnie, przeprowadzono analizę, w której problem badawczy został podzielony na poszczególne czynniki, a każdy z nich został poddany indywidualnemu opisowi. W rezultacie przedstawiono zarys genezy, definicji i koncepcji wojny hybrydowej w krajach członkowskich NATO, jak również działań hybrydowych w rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji. Celem przedstawionych w publikacji badań było omówienie wpływu zagrożeń hybrydowych na Siły Zbrojne RP, z tego względu w artykule zastosowano również metodę obserwacyjną do rejestrowania występujących faktów i ujmowania ich we wzajemnych zależnościach, pozwalającą na zawężenie problematyki w badanej kwestii. Synteza w procesie badawczym stworzyła możliwości łączenia w całość wyodrębnionych i zbadanych w czasie analizy faktów. Była szczególnie wykorzystywana w trakcie oceny istniejącego dorobku naukowego oraz opracowywania wniosków końcowych. Zrealizowanie powyższego procesu badawczego umożliwiło odpowiedź na pytanie problemowe: Jakie wyzwania związane z zagrożeniami hybrydowymi, których głównym źródłem jest ekspansjonistyczna

polityka Federacji Rosyjskiej oraz kryzys na granicy polsko-białoruskiej, czekają przed Siłami Zbrojnymi RP?

Wyniki badań i dyskusja

Największym zagrożeniem oraz wyzwaniem dla Sił Zbrojnych RP w perspektywie kolejnych lat w dalszym ciągu pozostaje ekspansyjna polityka Federacji Rosyjskiej (Chudoba 2021, s. 60), do realizacji, której wykorzystywane są koncepcje rosyjskich teoretyków przedstawione w niniejszym opracowaniu. Tak bardzo rewizjonistyczna postawa jest efektem rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, kiedy to Rosja, w relatywnie krótkiej chwili, utraciła dominujące wpływy na obszarach, na których była obecna i o które walczyła od XVII wieku – Federacja Rosyjska zajmuje obecnie najmniejsze terytorium od czasów Piotra Wielkiego (O’Loughlin, Talbot 2005, s. 25). Co więcej, duża część państw Układu Warszawskiego i byłego ZSRR, po analizie nowo powstałej sytuacji geopolitycznej w Europie, przyłączyła się bądź rozważała przyłączenie do NATO. Z tego względu, w narodzie rosyjskim pojawiło się przekonanie o „oblężonej twierdzy” własnego państwa. Uczucie to, dodatkowo spotęgowane nowymi koncepcjami prowadzenia działań oraz imperialnym myśleniem o specjalnej roli Rosji na świecie, przyczyniło się do ponownej militaryzacji państwa (Śmigielski, 2006) oraz odzyskiwania utraconych wpływów w krajach sąsiedzkich, poprzez m. in.: uzyskanie wyłączności na dysponowanie bronią jądrową pozostałą po Związku Radzieckim w rezultacie podpisania Memorandum Budapesztańskiego (Malon 1995), militarne zaangażowanie w rejonie Kaukazu, udział w wojnie domowej w Mołdawii oraz konflikt rosyjsko-gruziński z 2008 roku. Następnie, na podstawie wniosków środowiska polityczno-wojskowego z analizy konfliktu w Gruzji, ówczesny Minister Obrony Narodowej Anatolij Serdiukow rozpoczął szeroko zakrojone reformy wojskowe, a prezydent Miedwiediew wygłosił pięć zasad polityki zagranicznej państwa rosyjskiego (Doktryna Miedwiediewa, 2008), z których najbardziej eskalacyjnym jest dążenie do stworzenia wielobiegunowego ładu międzynarodowego, czyli tzw. *koncertu mocarstw*. Dalsze zmiany polityczno-militarne zostały doprecyzowane w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Federacji Rosyjskiej podpisanej w 2009 roku oraz Doktryny Wojennej w 2010 roku. Oba dokumenty jednoznacznie wskazywały jako główne źródło zagrożeń Sojusz Północnoatlantycki oraz określały kierunki rozwoju sił zbrojnych. Co więcej, w doktrynie wskazano rolę siły wojskowej w umacnianiu przez Rosję swojej strefy wpływów w państwach byłego ZSRR (Doktryna wojenna, 2010). Reforma obejmowała: dostosowanie struktur sił zbrojnych i ich możliwości do wyzwań współczesnego pola walki, zmianę charakteru armii z tradycyjnej, poborowej i masowej w mniejszą, mobilną i nowoczesną siłę zbrojną, przeformowanie wszystkich jednostek

w jednostki stałej gotowości bojowej z czasem osiągnięcia gotowości do podjęcia działań od jednej do sześciu godzin oraz ukompletowanie i wyposażenie ich na czas „W”.

Skuteczność założeń reformy oraz poprawność jej wdrożenia została sprawdzona w czasie aneksji Krymu i wschodniej Ukrainy w 2014 roku, która zdaniem Autora, była jedną z najlepiej przygotowanych i skrytych operacji ukrytą pod hasłem niesienia pomocy humanitarnej dla rodaków. Konflikt ten był realizowany w następujących etapach:

- przerzucenie nieoznakowanych sił samoobrony na półwysep krymski trzy dni po zakończeniu Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Soczi – zadanie: zablokować i przejąć budynki krymskiego rządu, lotnisk, ukraińskich baz oraz obiektów wojskowych;
- zadeklarowanie niepodległość i przeprowadzenie referendum w sprawie przyłączenia półwyspu do Rosji przez samozwańcze władze Krymu;
- zajęcie wschodniej Ukrainy, ustanowienie separatystycznych republik oraz umocnienia rosyjskiej strefy wpływów w rejonie.

W konflikcie tym można zaobserwować wykorzystywanie elementów koncepcji wojen buntowniczych, intensywne działania propagandowe, informacyjne, psychologiczne i w cyberprzestrzeni, prawidłowe zaplanowanie działań sił i służb specjalnych oraz dezintegrowanie systemu polityczno-wojskowego poprzez korupcje bądź zastraszanie elit. Jak można zauważyć takie podejście jest niezwykle skuteczną metodą do realizacji interesów rosyjskich w państwach ościennych.

W kolejnym etapie realizacji swojej polityki, po zawieszeniu broni między Ukrainą a separatystami, Federacja Rosyjska znowelizowała swoją Doktrynę Wojenną w grudniu 2014 roku. Scharakteryzowane w niej zostały elementy współczesnych konfliktów wojennych, a w szczególności: kompleksowe połączenie środków politycznych, ekonomicznych, informacyjnych i militarnych, wzrost znaczenia nowoczesnych systemów uzbrojenia, bezzałogowych platform bojowych, broni precyzyjnego rażenia oraz połączenie działań symetrycznych i asymetrycznych. Jak można zauważyć, w doktrynie zastosowano propozycje rosyjskich teoretyków wojskowości. Co więcej, po raz kolejny jako najważniejsze zagrożenie zewnętrzne zostało przedstawione zwiększanie potencjału militarnego NATO i przybliżenie jego sił i środków wojskowych do granic Rosji poprzez rozszerzanie sojuszu o kolejne kraje (Madej, Świeżak 2015). Wsparcie militarne Syrii w wojnie domowej potwierdziło z kolei zdolność Sił Zbrojnych FR do prowadzenia działań kinetycznych na duże odległości, prowadzenia walki bez kontaktu wojsk oraz umiejętność tworzenia obszarów antydostępowych w wymiarze operacyjnym i taktycznym wokół opanowanego rejonu (Michalski, 2019, s. 12-13).

Kryzys migracyjny na granicy Unii Europejskiej i Białorusi, rozpoczęty w maju 2021 roku, przyczynił się do intensyfikacji ogólnej debaty na temat kierunków

rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich dotychczasowych możliwości, szczególnie związanych z przeciwdziałaniem zagrożeniom hybrydowym. Zdaniem Rzecznika Ministra Koordynatora Służb Specjalnych celem operacji prowadzonej przez Rosję i Białoruś jest destabilizowanie państw wschodniej flanki NATO poprzez następujące czynniki:

- rozszczelnienie granicy – kompromitacja granic zewnętrznych NATO i UE;
- destabilizacja wewnętrzna RP – wzrost zagrożeń związany z dostaniem się do kraju bardzo dużej liczby migrantów, którzy mogą mieć powiązania z obcymi służbami czy organizacjami terrorystycznymi;
- testowanie procedur polskich, w ramach NATO i UE – sprawdzanie sposobu działania zaatakowanych krajów, identyfikowanie różnic w podejściu do przeciwdziałania zagrożeniom wśród decydentów, społeczeństw i państw sojuszu;
- wojna informacyjna – przeprowadzenie działań destabilizujących i inspirowanych debatę publiczną (Rzecznik Ministra 2022).

Anna Dyer podkreśla, że kryzys rozpoczął się miesiąc przed aktywną fazą ćwiczeń Zapad, które mogły stać się powodem do sprowokowania incydentu wojskowego. Co więcej, działania polskich sił zbrojnych, które zostały wysłane do wsparcia Straży Granicznej, ujawniły ich możliwości dotyczące odpowiedzi na zagrożenia militarne z kierunku wschodniego, m. in.: gotowość poszczególnych jednostek do użycia w operacji we wschodniej części kraju, czas przemieszczenia do rejonów odpowiedzialności, drogi dyslokacji sił i środków, organizację zabezpieczenia logistycznego działań oraz ostateczną liczbę zaangażowanych żołnierzy oraz uzbrojenia (Dyer 2022a). Należy również pamiętać, że przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym jest tylko jednym z całego spektrum zadań jakie realizują Siły Zbrojne RP. Zdaniem Autora, wzmocnienie granicy państwowej, spowodowane kryzysem migracyjnym na Białorusi, nie powinno znajdować się w odpowiedzialności komponentu operacyjnego Sił Zbrojnych, którego głównym przeznaczeniem jest utrzymywanie gotowości do podjęcia działań w przypadku rozpoczęcia agresji na terytorium Polski. W przeciwnym razie doprowadziłoby to do sytuacji, w której czas reakcji wojska zostałby wydłużony z powodu konieczności wycofania sił i środków z bezpośredniej granicy do miejsc tymczasowych dyslokacji, reorganizacji i przygotowania do opuszczenia tych rejonów, uformowania kolumn marszowych oraz powrotu do macierzystych jednostek. Utworzenie nowej, wojskowej formacji na kształt międzywojennego korpusu ochrony pogranicza albo rozwinięcie struktur Straży Granicznej o taki element zniwelowałoby wcześniej wymienione zagrożenia. Wojska Operacyjne, nie będąc zaangażowane w bezpośrednią ochronę granicy, przeciwdziałałyby zagrożeniom związanym z naruszeniami polskiej przestrzeni powietrznej (Górzyński, 2023) lub potencjalnymi prowokacjami granicznymi Białorusi, szczególnie prowadzonymi wspólnie z Grupą Wagnera (Dyer 2023). Zadania te byłyby realizowane poprzez manifestowanie obecności w regionie oraz demonstrowanie gotowości do natychmiastowej odpowiedzi,

szczególnie wojsk OPL. Dodatkowo, w ramach przeciwdziałania zagrożeniom w cyberprzestrzeni, w sferach informacyjnej oraz psychologicznej powinny być wykorzystywane dedykowane, specjalistyczne elementy w siłach zbrojnych, takie jak: Centralna Grupa Działań Psychologicznych oraz Wojska Obrony Cyberprzestrzeni. Jest to bardzo istotne, ponieważ przyjęta w listopadzie 2021 roku Doktryna Wojenna Państwa związkowego Białorusi i Rosji podkreśla szczególne znaczenie takich działań, konieczność ich wykorzystywania oraz fakt, że obecnie konflikty zbrojne toczą się we wszystkich strefach życia człowieka (Dyner 2022b).

Niemniej jednak, Siły Zbrojne RP muszą być również nieustannie gotowe do natychmiastowej odpowiedzi również na zagrożenia symetryczne, takie jak konflikt w Ukrainie rozpoczęty 24 lutego 2022 roku. Sposób prowadzenia tej wojny potwierdza szczególną umiejętność Federacji Rosyjskiej do prowadzenia maskowania operacyjnego oraz wprowadzania w błąd przeciwnika co do obecności, dyslokacji i stanu wojsk oraz zamiarów działań. Z tego względu SZ RP powinny być gotowe do wejścia do walki od pierwszej minuty wojny, do prowadzenia intensywnej wojny manewrowej i do natychmiastowego rozstrzygnięcia jej wyniku. Implikuje to konieczność rozmieszczenia wojsk lądowych w pobliżu planowanych linii obrony – czas będzie głównym czynnikiem, który będzie determinował możliwości prowadzenia skutecznej i przygotowanej obrony. Nie będzie możliwości przeprowadzenia mobilizacji i przeszkolenia rezerw zgodnie z dotychczasowymi założeniami, ponieważ całość wojsk lądowych będzie zaangażowana w działania obronne. Z drugiej strony, Federacja Rosyjska posiada za małą liczbę wojsk lądowych oraz przeszkolonych żołnierzy rezerwy do pełnego rozwinięcia operacyjnego i prowadzenia dużych operacji na wielu kierunkach, co było jedną z przyczyn zatrzymania natarcia oraz względnego ustabilizowania frontu. Należy wnikliwie obserwować dalszy rozwój sytuacji oraz analizować sposób prowadzenia działań przez wojsko rosyjskie w celu wyciągnięcia wniosków i opracowania wytycznych do zaimplementowania w polskich siłach zbrojnych oraz całym systemie bezpieczeństwa RP.

Reasumując, rewizjonistyczna polityka Federacji Rosyjskiej, od 1991 roku do chwili obecnej, stanowi największe zagrożenie i wyzwanie dla Sił Zbrojnych RP w perspektywie kolejnych lat. Głównym wnioskiem płynącym z transformacji Sił Zbrojnych FR jest fakt, że są one przygotowywane do wojen lokalnych i ograniczonych, takich jak *wojny buntownicze*, a nie do globalnego konfliktu konwencjonalnego o dużej skali, chociaż są w stanie reagować niemal natychmiast całością swoich sił zbrojnych. Niemniej jednak, wojna w Ukrainie potwierdziła również gotowość Federacji Rosyjskiej do prowadzenia regularnego, symetrycznego konfliktu zbrojnego na terytorium państwa przeciwnika. Z tego względu Polska, będąc państwem granicznym sojuszu NATO, powinna specjalizować się w zdolnościach „przeciw-

zaskoczeniowych”, jak: rozpoznanie i wywiad, obrona cyberprzestrzeni, powietrzna i przeciwrakietowa oraz gotowość i mobilność wojsk.

Wnioski

Termin *wojna hybrydowa* w krajach członkowskich NATO używane jest do opisywania szerokiej gamy agresywnych działań o różnych cechach. Jest to termin niejednoznaczny i może być różnie postrzegany przez wielorakie podmioty sojuszu. Priorytetem powinno być dążenie do wyeliminowania takiej rozbieżności oraz do precyzyjnego zdefiniowania ww. pojęcia.

Wypracowane przez rosyjskie środowiska naukowe koncepcje wojny nowej generacji wyraźnie definiują zagrożenia, w przeciwdziałanie którym będzie musiał angażować się potencjalny przeciwnik Federacji Rosyjskiej. Polskie Siły Zbrojne, ze względu na położenie państwa oraz aktualną sytuację geopolityczną w regionie, są jednym z prawdopodobnych ww. oponentów, dlatego należy z wielką uwagą śledzić dalszy rozwój potencjału militarnego Rosji oraz jej doktryn i koncepcji wojennych, szczególnie po wyciągnięciu wniosków z działań hybrydowych na granicy polsko-białoruskiej oraz z obecnej wojny z Ukrainą.

Wzmacnianie granicy państwowej, spowodowane kryzysem migracyjnym na Białorusi, nie powinno znajdować się w odpowiedzialności komponentu operacyjnego Sił Zbrojnych, którego głównym przeznaczeniem jest utrzymywanie gotowości do podjęcia działań w przypadku rozpoczęcia agresji na terytorium Polski. Utworzenie nowej, wojskowej formacji na kształt międzywojennego korpusu ochrony pogranicza albo rozwinięcie struktur Straży Granicznej o taki element zniwelowałoby wcześniej wymienione zagrożenia. Wojska Operacyjne, nie będąc zaangażowane w bezpośrednią ochronę granicy, przeciwdziałałyby zagrożeniom związanym z naruszeniami polskiej przestrzeni powietrznej lub potencjalnymi prowokacjami granicznymi Białorusi.

Ze względu na swoje położenie Polska, będąc państwem granicznym sojuszu NATO, powinna specjalizować się w zdolnościach „przeciwzaskoczeniowych”, jak: rozpoznanie i wywiad, obrona cyberprzestrzeni, powietrzna i przeciwrakietowa oraz gotowość i mobilność wojsk a Siły Zbrojne RP powinny być gotowe do wejścia do walki od pierwszej minuty wojny, do prowadzenia intensywnej wojny manewrowej i do natychmiastowego rozstrzygnięcia jej wyniku.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Banasik, M., Parafinowicz, R., 2012. Teoria i praktyka działań hybrydowych, *Zeszyty Naukowe AON*, 2 (99), 5-25.
- [2] Madej, A., Świeżak P., 2015. Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej, *Bezpieczeństwo Narodowe*, 35, 177-206.
- [3] Boczarnikov, I., Lemeshev, S., Liutken, G., 2013. Современные концепции войн и практика военного строительства, Moskwa [online]. Dostępne pod adresem: <https://nic-pnb.ru/wp-content/uploads/2014/06/sovremennie-koncepcii-vojn.pdf> [dostęp: 04.09.2023].
- [4] Carayannis, T., 2003. The Complex Wars of the Congo: Towards a New Analytic Approach, *Journal of Asian and African Studies*, 38 (2-3), 232-255.
- [5] Chudoba, M., 2021. Potęga i zagrożenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście ekspansyjnej polityki Federacji Rosyjskiej, *Studia Bezpieczeństwa Narodowego*, 20, 47-63.
- [6] Department of Defense USA, 2005. The National Defense Strategy of the United States of America, Waszyngton [online]. Dostępne pod adresem: https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nds/2005_NDS.pdf?ver=tFA4Qqo94ZB0x_S6uL0QEg%3d%3d [dostęp: 21.05.2023].
- [7] Doktryna Miedwiediewa, 2008. Tydzień na Wschodzie, 27, OSW, Warszawa.
- [8] Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej, 2010. OSW, Warszawa.
- [9] Dupont, A., 2003. Transformation or Stagnation? Rethinking Australia's Defence, *Australian Journal of International Affairs*, 57 (1), 55-76.
- [10] Dyer, A., 2022a. Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych [online]. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych [online]. Dostępne pod adresem: https://www.pism.pl/publikacje/kryzys-graniczny-jako-przyklad-dzialan-hybrydowych#_ftn5 [dostęp: 16.09.2023].
- [11] Dyer, A., 2022b. Nowa doktryna wojenna Państwa Związkowego Białorusi i Rosji [online]. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Dostępne pod adresem: <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-wojenna-panstwa-zwiazkowego-bialorusi-i-rosji> [dostęp: 16.09.2023].
- [12] Dyer, A., 2023. Grupa Wagnera na Białorusi - potencjalne zagrożenia dla Polski [online]. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Dostępne pod adresem: <https://www.pism.pl/publikacje/grupa-wagnera-na-bialorusi-potencjalne-zagrozenia-dla-polski> [dostęp: 16.09.2023].
- [13] Gierasimow, W., 2013. Ценность науки в предвидении, *Военно-промышленный курьер*, 8 [online]. Dostępne pod adresem: https://vpk.name/news/85159_cennost_nauki_v_predvidenii.html [dostęp: 11.09.2023].
- [14] Glenn, R., 2009. Thoughts on "Hybrid" Conflict, *Small Wars Journal* [online]. Dostępne pod adresem: <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf> [dostęp: 22.05.2023].
- [15] Gorbaczow, J., 2013. Кибервойна уже идет, *Независимое военное обозрение*, 13 [online]. Dostępne pod adresem: https://nvo.ng.ru/armament/2013-04-12/1_cyberwar.html [dostęp: 11.09.2023].
- [16] Górzyński, O., 2023. Naruszenie polskiej przestrzeni powietrznej. Oświadczenie Departamentu Stanu USA [online]. Polska Agencja Prasowa. Dostępne pod adresem: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1604269%2Cnaruszenie-polskiej-przestrzeni-powietrznej-oswiadczenie-departamentu> [dostęp: 16.09.2023].
- [17] Grochocka, J. A., 2017. Oblicza wojny hybrydowej na terytorium Ukrainy. Stanowisko Federacji Rosyjskiej, Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, [w:] B. Pacek, J.A. Grochocka, *Wojna hybrydowa na Ukrainie. Wnioski i rekomendacje dla Europy i świata*, Wyd. UJK Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski, 170-195.

- [18] Hoffman, F., 2007. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington.
- [19] Hoffman, F., Mattis, J., 2005. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars, U.S. Naval Institute, Proceedings.
- [20] Huber, T. 1996. Compound Warfare. That Fatal Knot, U.S. Army Command and General Staff College Press, Fort Leavenworth [online]. Dostępne pod adresem: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combata-studies-institute/csi-books/compound_warfare.pdf [dostęp: 21.05.2023].
- [21] Jacobs, J., Kitzen, M., 2021. Hybrid Warfare, Oxford Bibliographies [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0260.xml#backToTop> [dostęp: 20.05.2023].
- [22] Kapitaniec, I., 2002. Битва за мировой океан, Moskwa [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.rulit.me/books/bitva-za-mirovoj-okean-v-holodnoj-i-budushchih-vojnah-read-387933-1.html> [dostęp: 04.09.2023].
- [23] Kofman, M., 2018. Миф о «доктрине Герасимова», Россия в глобальной политике [online]. Dostępne pod adresem: <https://globalaffairs.ru/articles/mif-o-doktrine-gerasimova/> [dostęp: 11.09.2023].
- [24] Komisja Europejska, 2016. FAQ: Joint Framework on countering hybrid threats [online]. Oficjalna strona. Dostępne pod adresem: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_1250 [dostęp: 25.05.2023].
- [25] Kraj, K., 2012. Wojny asymetryczne czy miatężewojna Jewgienija Messnera zagrożeniem dla bezpieczeństwa w XXI wieku, Bezpieczeństwo teoria i praktyka, 3 (VIII), Kraków, 33-39.
- [26] Krzak, A., 2018. Wojny przyszłości po rosyjsku – wojna hybrydowa, informacyjna i psychologiczna na tle konfliktu ukraińskiego, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, 18, 11-39.
- [27] Liang, Q., Xianqsui, W., 1999. Unrestricted Warfare, PLA Literature and Arts Publishing House, Pekin [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.c4i.org/unrestricted.pdf> [dostęp: 21.05.2023].
- [28] Lind, W., Schmitt, J., Sutton, J., Wilson, G., 1989. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation, Marine Corps Gazette, 22-26 [online]. Dostępne pod adresem: https://www.academia.edu/7964013/The_Changing_Face_of_War_Into_the_Fourth_Generation [dostęp: 21.05.2023].
- [29] Malon, H., 1995. Postradziecka broń jądrowa, Wydawnictwo DBM, Warszawa.
- [30] Mansor, P., Williamson, M. 2012, Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present, Cambridge University Press, Cambridge.
- [31] McCuen, J., 2008. Hybrid Wars, Military Review, March-April, 107-113.
- [32] Meissner, J., 2022. Rosyjska koncepcja wojny nowej generacji w świetle pierwszych doświadczeń z wojny w Ukrainie, Roczniki Nauk Społecznych, 14 (50), 133-148.
- [33] Messner, J., 1959. Лик современной войны, Южно-Американский отдел Института для исследования проблем войны и мира им. проф. ген. Н.Н. Головина, Buenos Aires.
- [34] Messner, J., 1960. Мятеж - имя Третьей Всемирной. Мир без мира, Южно-Американский отдел Института для исследования проблем войны и мира им. проф. ген. Н.Н. Головина, Buenos Aires.
- [35] Messner, J., 1971. Всемирная мятежевойна, Южно-Американский отдел Института для исследования проблем войны и мира им. проф. ген. Н.Н. Головина, Buenos Aires.
- [36] Messner, J., 2005. Хочешь мира, победи мятежевойну!, Российский военный сборник, Moskwa [online]. Dostępne pod adresem: http://militera.lib.ru/science/0/pdf/messner_ea01.pdf [dostęp: 03.09.2023].

-
- [37] Michalski, W., 2019. Zagrożenia państw Europy Środkowo-Wschodniej w świetle konfliktu ukraińskiego, [w:] P. Mróz, Siły Zbrojne RP wobec wyzwań i zagrożeń XXI wieku, ASzWoj, Warszawa, 12-13.
- [38] Mockaitis, T. R., 1995. *British Counterinsurgency in the Post-imperial Era*, Manchester University Press, Manchester.
- [39] Nemeth, W., 2002. *Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare*, Naval Postgraduate School, Monterey.
- [40] O'Loughlin, J., Talbot P., 2005. Where in the World is Russia? Geopolitical Perceptions and Preferences of Ordinary Russians, *Eurasian Geography and Economics*, 46 (1), 23-50.
- [41] Piotrowski, M., 2015. Konflikt nigdy nie jest prosty: amerykańska teoria i doktryna wojen oraz przeciwników hybrydowych, *Sprawy Międzynarodowe*, 2, 7-38.
- [42] Racz, A., 2015. Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking Enemy's Ability to Resist, *The Finnish Institute of International Affairs*, Helsinki.
- [43] Rzecznik Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, 2022. *Hybrydowy atak na Polskę* [online]. Strona rządowa gov.pl. Dostępne pod adresem: <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/hybrydowy-atak-na-polske> [dostęp: 13.09.2023].
- [44] Sojusz Północnoatlantycki, 2023. *NATO's response to hybrid threats* [online]. Oficjalna strona sojuszu. Dostępne pod adresem: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm#:~:text=To%20deter%20hybrid%20threats%2C%20NATO,its%20deterrence%20and%20defence%20posture [dostęp: 25.05.2023].
- [45] Solmaz, T., 2022. 'Hybrid Warfare': One Term, Many Meanings [online]. *Small Wars Journal*. Dostępne pod adresem: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-warfare-one-term-many-meanings> [dostęp: 20.05.2023].
- [46] Sykulski, L., 2015. Rosyjska koncepcja wojen buntowniczych Jewgienija Messnera, *Przegląd Geopolityczny*, 11, 103-112.
- [47] Śmigielski, R., 2006. *Osierocona armia. Założenia polityki obronnej oraz Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej w latach 1992-2004*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa.
- [48] Tomaszewicz, J., 2009. Strategia oporu niekierowanego w wojnie asymetrycznej, *Przegląd Geopolityczny*, 1, 161-190.